

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ УЧИТЕЉСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Изборно веће Учитељског факултета, на седници одржаној 12. 12. 2013. године, именовало је стручну комисију за припрему реферата о кандидатима пријављеним на конкурс за избор једног наставника у звању доцента за ужу научну област *Дидактика*.

Комисија у саставу др Вељко Банђур, редовни професор *Дидактике* и *Дидактике са методиком васпитно-образовног рада* на Учитељском факултету у Београду, др Александар Стојановић, ванредни професор *Дидактике са методиком васпитно-образовног рада* на Учитељском факултету у Београду и др Оливера Гајић, редовни професор *Методике васпитно-образовног рада* у Новом Саду, проучила је документацију приспелу на конкурс, посебно стручне и научне радове кандидата и Изборном већу Учитељског факултета у Београду подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

На конкурс, објављен 20.12.2013. године у Службеном гласнику бр. 113, пријавио се у прописаном року један кандидат, др Зорица Ковачевић, асистент на предмету *Дидактика са методиком васпитно-образовног рада* на Учитељском факултету у Београду.

Др Зорица Ковачевић је рођена 1.5.1974. године у Земуну. Средњу Педагошку школу у Београду завршила је са одличним успехом. Године 1993. уписала је Учитељски факултет у Београду, на коме је дипломирала марта 1998. као трећа у првој генерацији редовних студената са просечном оценом 8,91 и оценом 10 на дипломском испиту. Последипломске студије из дидактичко-методичких наука, смер образовна технологија, завршила је успешном одбраном магистарске тезе под насловом *Инструкција за самостално учење у уџбеницима за млађе разреде основне школе*, 2006. године, на Учитељском факултету у Београду. Докторску дисертацију *Континуитет у оспособљавању деце предшколског и млађег основношколског узраста за самостално*

учење (из области дидактичко-методичких наука, методика васпитно-образовног рада) одбранила је у октобру 2013. године на Учитељском факултету у Београду.

Као професор разредне наставе у ОШ „Иван Гундулић“ радила је након завршеног факултета, а од новембра 1998. године ради као сарадник Учитељског факултета у Београду. У јануару 2001. године изабрана је за асистента приправника на предмету *Дидактика*. Од 2008. године је у звању асистента за предмете *Дидактика*, *Основи дидактике*, *Методика васпитно-образовног рада* и *Дидактика са методиком васпитно-образовног рада*.

Објавила је више научних и стручних радова, монографију насталу из магистарског рада, као и два практикума за студенте Учитељског факултета (у коауторству). Већина објављених радова припада уже научној области за који се кандидат бира. Др Зорица Ковачевић учествовала је на неколико истраживачких пројеката и научних скупова. Комисија је за анализу издвојила докторску дисертацију, монографију и пет радова објављених у часописима, тематским зборницима и зборницима радова са научних скупова.

1. У докторској дисертацији *Континуитет у оспособљавању деце предшколског и млађег основношколског узраста за самостално учење* обједињена су два кључна дидактичко-методичка питања: питање оспособљавања деце за самостално учење и питање педагошког континуитета. У теоријском делу рада, након питања посвећених појму и развоју самосталности код деце и дидактичког одређења самосталног учења, посебна пажња посвећена је класификацији нивоа и облика самосталног рада деце и ученика, анализи значаја који је њиховом оспособљавању за самостално учење дат у основним програмским докуменатима код нас и разматрању могућности за оспособљавањем деце и ученика за самостално учење кроз примену различитих метода у васпитно-образовном раду са децом предшколског и млађег основношколског узраста. Структура последњег, а свакако најзначајнијег поглавља теоријског дела, базирана је на одређењу структуралних елемената дидактичко-методичке организације васпитно-образовног процеса и том приликом пошла се од савремених дидактичких теорија, и то најпре од Клапкијеве и Хајманове дидактичке теорије, које користе концептуализације као што су *намера*, *садржаји*, *поступци* и *средства* у настави. Посебно треба истаћи део рада у којем је приступљено комплексној категоризацији метода васпитно-образовног рада са децом од пет до десет година. Прегледно, систематично и логично, са доста

компаративних сучељавања приказана су гледишта различитих аутора (Klafki, Schulz, Möller, Terhart, Kyriacou, Jensen, Bennett, Nolen, Okon, Klingberg, Ситаров, Јањушевић, Ђорђевић, Ничковић, Вилотијевић, Матијевић, ...). Налази до којих се дошло у теоријском делу рада били су основ за креирање и реализацију емпиријског истраживања, са циљем да се испита постојање и природа континуитета у оспособљавању деце од 5 до 10 година за самостално учење у оквиру васпитно-образовног рада у области Упознавања околине и настави Природе и друштва. Истраживање је спроведено у периоду од марта 2010. године до јуна 2011. године. Коришћена је дескриптивна метода и систематско посматрање, акетирање и скалирање као истраживачке технике. Систематским посматрањем обухваћено је 52 заједничке или вођене (усмерене) активности и 104 наставна часа. Анкетним упитником испитани су ставови 129 васпитача у предшколским установама и 96 учитеља у основним школама са територије града Београда. Резултати спроведеног истраживања показују да у васпитно-образовној пракси постоје одређене појединости које могу на позитиван начин допринети процесу оспособљавања деце и ученика за самостално учење, али да у целини, узимајући у обзир све сегменте васпитно-образовног процеса, не постоји системски приступ нити осмишљена и планирана стратегија оспособљавања деце и ученика за самостални рад и учење и да постоје одређени сегменти на чијем унапређивању би се морало више радити. Према ставовима аутора, основно полазиште за унапређивање процеса оспособљавања деце и ученика за самостално учење требало би да буде унапређивање основних програмских докумената у смислу усклађивања садржаја васпитно-образовног рада са васпитно-образовним циљевима и већег инсистирања на техникама самосталног учења као садржају васпитно-образовног рада.

2. У монографији *Инструкција за самостално учење у уџбеницима за млађе разредне основне школе* (Београд, Учитељски факултет, 2011) сагледани су кључни аспекти истраживаног проблема: место и улога уџбеника у настави и учењу, самостално учење и уџбеник, врсте и облици учења у уџбенику, структура уџбеника, инструкција за самостално учење као структурални елемент уџбеника, врсте инструкција за самостално учење као и њихова међусобна повезаност. На основу анализе одређених теорија, учења и резултата дотадашњих истраживања (Скинера, Оусубела, Виготског, Брунера, Зујева, Требјешанин, Плут, Ивића, Митровић, Пешикан, Пешић, Стојаковића, Коцића, Трнавца, Хавелке, Кнежевића и др.), дефинисане су основне категорије и поткатегорије

инструкција за самостално учење у уџбеницима за млађе разреде основне школе и развијен оригиналан систем инструкција за самостално учење у уџбеницима. Приказани резултати спроведеног истраживања јасно су указали да је у нашим уџбеницима за млађе разреде основне школе посвећена задовољавајућа пажња инструкцијама за самостално учење и да наши уџбеници за млађе разреде основне школе, кроз своје инструкције за самостално учење, прате природу процеса учења. Нешто слабија пажња у нашим уџбеницима за млађе разреде, а према резултатима наведеног истраживања, посвећена сазнајној и психолошкој припреми за учење, односно мотивацији, као и хоризонталној повезаности знања, односно корелацији међу наставним предметима, учењу путем открића и решавања проблема као и упућивању ученика на учење изван уџбеника и на интеракцију са другим ученицима у одељењу. Поред тога, а у погледу учесталости одређених облика инструкција и њихових карактеристика постоје извесне статистички значајне разлике с обзиром на наставни предмет за који је уџбеник намењен, али не постоје никакве правилности у вези са учесталошћу и карактеристикама инструкција за самостално учење с обзиром на разред за који је уџбеник намењен. Значају добијених резултата доприноси и чињеница да је ово истраживање једно од ретких које се бавило инструкцијама за самостално учење у уџбеницима за млађе разреде основне школе.

3. *What Kind of History-Related Knowledge Do Primary School Teachers Expect Their Pupils to Show?* (Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, Vol.15 No.Sp.Ed.1, Zagreb, 2013, str. 41-53) представља коауторски рад који се бави развојем историјског мишљења у настави Природе и друштва. У раду су представљени резултати емпиријског истраживања које је имало за циљ сагледавање захтева које учитељи стављају пред ученике приликом проверавања њихових знања у вези са историјским садржајима у настави Природе и друштва, а које је спроведено анализом педагошке документације (Низови задатака објективног типа) и систематским посматрањем наставних часова. Резултати спроведеног истраживања су указали на значајну доминацију захтева који се односе на познавање историјских чињеница у односу на остале категорије историјског мишљења које се у настави Природе и друштва тек повремено појављују.

4. *Технике самосталног учења као наставни садржај у уџбеницима природе и друштва* (Зборник радова *Настава и учење – циљеви, стандарди, исходи*, Учитељски

факултет у Ужицу, Ужице, 2012, стр. 581-596) представља коауторски рад у којем се полази од поставке савремених дидактичких теорија да тематика наставе готово увек обухвата и поступке које ученици морају научити или с којима се морају суочити, односно да одређене технике и поступци самосталног учења и сами могу постати садржај наставе или барем његов важан моменат. Резултати представљеног истраживања, у којем је коришћена техника анализе садржаја, показали су да се у уџбеницима Природе и друштва технике самосталног учења јављају пре свега као начини стицања нових знања и да веома ретко представљају сам садржај наставе и уџбеника Природе и друштва, а да је садржај анализираних уџбеника усмерен је ка стицању конкретних декларативних знања.

5. У раду *Активности ученика млађих разреда основне школе у настави као васпитно-образовном процесу* (Иновације у основношколском образовању – од постојећег ка могућем“, Зборник радова, Учитељски факултет, Београд, 2008, стр. 150-159) полази се од става да је приликом планирања наставних часова потребно јасно раздвојити активности наставника од активности ученика, а затим сваку активност ученика ближе објаснити њеном подврстом или степеном самосталности и продуктивности ученика у раду у циљу креирања васпитно-образовне средине која негује самосталност и продуктивност ученика. Резултати истраживања спроведеног систематским посматрањем наставних часова у млађим и старијим разредима основних школа са шире територије Београда говоре о доминацији вербалних метода наставног рада и о веома малој присутности самосталних и продуктивних активности ученика. У нашим основним школама ученици углавном слушају туђа излагања, учествују у строго контролисаним разговорима и пишу, односно препisuју текстове. У закључним разматрањима у раду се указује на потребу интензивнијег наглашавања места ученика у наставном процесу и упућивања наставника, као планера и реализатора наставе, на потребу мењања и унапређивања властите праксе.

6. У раду *Заступљеност самосталног рада ученика у васпитно – образовном процесу* (Педагогија, број 3, Београд, 2007, стр. 443-452), након издвајања кључних одредница и дефинисања појма самосталног рада ученика у настави, а у контексту класификације постојећих врста самосталног рада ученика, посебна пажња је посвећена критеријуму бројности ученика. Истраживање представљено у раду имало је за циљ

утврђивање степена заступљености самосталног рада ученика на часу с обзиром на разред, наставни предмет и тип часа, односно испитивање у којој су мери ученици наших основних школа у директном односу према предмету учења и у каквим социолошким формацијама уче на часу. У закључном делу рада напомиње се да се у оквиру унапређивања наставе и даље мора инсистирати на оним облицима и методама учења које у основи имају самосталност ученика у процесу учења у настави.

7. У раду *Ставови о наставним предметима* (Педагогија, број 2, Београд, 2005, стр. 247 – 255), након компаративне анализе учешћа појединих наставних предмета у укупном временском оптерећењу ученика у млађим разредима основне школе у последњих десет година код нас, кандидат представља резултате истраживања ставова студената – будућих учитеља, учитеља практичара и ставова родитеља о улози и значају појединих наставних предмета у нижим разредима основне школе. Резултати истраживања су показали да родитељи, учитељи и студенти српски језик и математику издвајају као два најзначајнији наставна предмета како са становишта потреба поједица тако и са становишта значаја за друштвену заједницу. На основу поклапања добијених резултата са значајем и местом одређених наставних предмета у актуелном Наставном плану за основну школу, на крају рада отвара се питање адекватног тренутка и препознавања потреба за променама у одређеним областима наставе као и живота уопште.

Теоријске анализе и емпиријска истраживања која се баве специфичностима методичког приступа који има за циљ оспособљавање деце и ученика за самостално учење ретка су у нашој средини. Из тог разлога, радови Зорице Ковачевић, који су посвећени анализи уџбеника као средства за самостално учење, комплексном сагледавању дидактичко-методичких стратегија које имају за циљ оспособљавања деце и ученика за самостално учење и научном сагледавању континуитета у оспособљавању за самостално учење, представљају веома драгоцене научне прилоге.

ЗАКЉУЧАК

На основу приказаног стручног и научног профила др Зорице Ковачевић и њеног досадашњег наставног рада и искуства, објављених научних и стручних радова, Комисија сматра да кандидат испуњава законске услове за избор у звање доцента за ужу научну област ДИДАКТИКА на Учитељском факултету у Београду. Част нам је да Изборном већу Учитељског факултета у Београду предложимо да проследи предлог Универзитету за избор др Зорице Ковачевић за ужу научну област ДИДАКТИКА у звање доцента.

У Београду,

09. 01. 2014. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

проф. др Вељко Банђур

проф. др Александар Стојановић

проф. др Оливера Гајић